A magyar sertéságazat középtávú kilátásai

Nyárs Levente

Kulcsszavak: sertéshústermelés, piac, kilátások.

Összefoglaló megállapítások, következtetések, javaslatok

A dinamikusan fejlődő gazdaságú vagy a feltörekvő országokban, elsősorban Indiában, Kínában és Oroszországban mind több az állati eredetű termékek iránti igény. Termelésük azonban nem képes lépést tartani a fizetőképes kereslet növekedésével, ezért mind mezőgazdasági alapanyagokból, mind magas feldolgozottságú termékekből importra szorulnak. Az állati eredetű termékek előállításának növeléséhez azonban egyre több takarmány szükséges, nő a gabonafélék és olajnövények iránti globális igény is. A sertés- és baromfitartóknak a bioüzemanyag-gyártás támaszt erősödő versenyt. A magyar sertés- és baromfitartók érdemben nem képesek befolyásolni sem a világpiacon, sem az Európai Unió piacán zajló folyamatokat, így gazdasági környezetükhöz kénytelenek alkalmazkodni, pozíciójuk árelfogadó. Méretükből és termelési potenciáljukból adódóan a „nagyok" által ki nem töltött réspiacokon szükséges megélni.

Különböző modellváltozataink szerint a hazai sertésállomány 3,9-5,1 millió egyed között alakulhat 2013-ban. Hazánk várhatóan élősertésből továbbra is nettó importőr marad, emellett sertéshúsból is behozatalra szorul. A sertéstartók fejlődési lehetőségeit alapvetően a saját takarmánybázis megléte határozza meg a jövőben.

A helyzet áttekintése

A *FAPRI (2008)* szerint a világ sertéshústermelése lassuló ütemben ugyan, de átlagosan évi 1,8%-kal növekedhet, és 2017-re elérheti a 111 millió tonnát. Ez a fejlődő, illetve feltörekvő országok (elsősorban Brazília, India és Kína) növekvő kibocsátásának köszönhető. A világ sertéshústermelése az OECD és a FAO becslése szerint 2007-ben 106 millió tonnát tett ki. Az *OECD (2008)* előrejelzése szerint a termelés 2017-re 125 millió tonnára nőhet. A világ sertéshúsfogyasztása meghaladja az évi 100 millió tonnát, de a termelés mindössze 5%-ára tehető globális sertéshúskereskedelem viszonylag szerény mértékben bővül középtávon. A BSE-krízis és a madárinfluenza-járvány kedvezően hat a világ sertéshús-kereskedelmére. A következő évtizedben a világpiacon megjelenő sertéshús mennyisége évi 2,8%-kal bővülhet a *FAPRI (2008)* előrejelzése szerint. A sertéshús világpiaci ára a takarmányfélék drasztikus drágulása miatt nő, az USA-ban 2012-ben kilogrammonként 1,2 dollár (USD) körül alakulhat.

Az EU-27 sertéshústermelése 2007-ben közel 2%-kal emelkedett, és az Európai Bizottság előzetes adatai szerint meghaladta a 22 millió tonnát. Az EU-27 önellátottsági szintje sertéshúsból megközelítette a 108%-ot. Az Európai Bizottság középtávon az EU-27 kibocsátásának növekedésével számol, ami azonban jóval kisebb mértékű lesz, mint az 1990-es évtizedben. Ez fogyasztói oldalról a konkurenciát jelentő baromfihús alacsonyabb árával, míg termelői részről a takarmányárak emelkedésével magyarázható. Az EU-27 sertéshústermelése 2013-ban meghaladhatja a 22 millió tonnát, ami 3%-os bővülés a 2006. évihez képest. Az EU-25 sertéshúskivite-

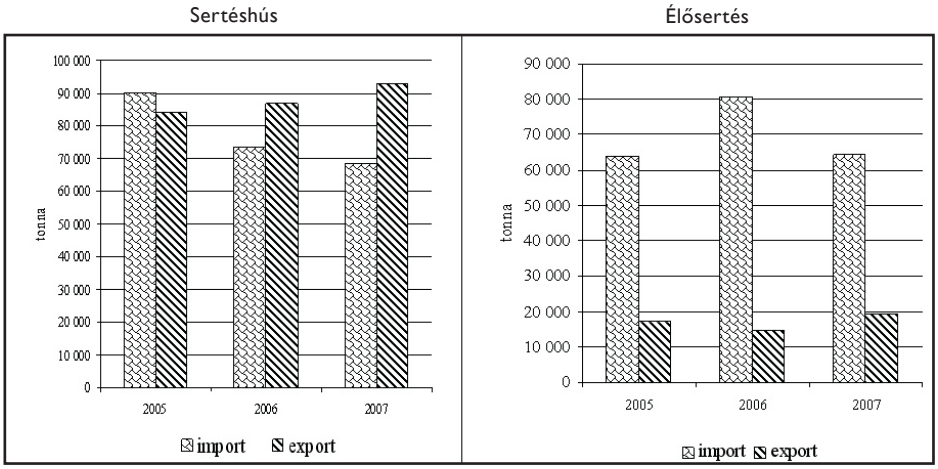
le 2007-ben 1,52 millió tonna volt. Az Európai Bizottság előzetes adatai alapján 2007-ben az EU-27 kivitele a harmadik országokba[1] 1,38 millió tonna volt, ami 145 ezer tonnás csökkenést jelentett az előző évhez képest. A harmadik országokba irányuló sertéshúskivitel azért mérséklődött, mert az EU vezető exportőr országainak az alacsony költséggel előállított brazíliai és észak-amerikai sertéshússal kell versenyezniük a világpiacon. Az *OECD (2008)* előrejelzése szerint az EU-27 sertéshúsexportja 2017-re 1,1 millió tonnára mérséklődhet. Az EU egyre inkább veszít pozíciójából a világ sertéshúspiacán, 2003-as 31,2%-os piaci részesedése 2017-re 23,6%-ra eshet vissza. Az európai sertéstartók helyzetét nehezíti az EU környezetvédelmi és állatjóléti előírásainak betartása, mivel ezek „nem-termelő" beruházások, így nem növelik a versenyképességet.

Magyarországon a sertésállomány a 2003. decemberi 4,9 millióról 2007 decemberére 3,9 millióra esett vissza. Az anyakocalétszám 262 ezer volt, 65 ezerrel kevesebb, mint 2003 decemberében. Az anyakocalétszám 2007. évi 10%-os csökkenése arra utal, hogy a sertéstartási kedvet jelentősen rontották a száraz időjárás és az aszálykárok miatt emelkedő takarmányárak, valamint a csökkenő sertésárak. Míg 2006 decemberében 3987 ezer darab sertést tartottak nyilván, addig 2007. december végén már csak 3860 ezer darabot. A kedvezőtlen tendenciákat jelzi az is, hogy a sertésvágás növekedése mellett az élőállat-behozatal az előző évinél alacsonyabb volt.

Míg a hazai sertéshústermelés 2003-ban több mint 360 ezer tonna volt, addig 2007-ben alig haladta meg a 300 ezer tonnát. Ehhez képest a belföldi felhasználás nem változott. A magyar sertéshúskivitel a sertésállomány fogyatkozása ellenére sem esett vissza, 2006-ban 87 ezer tonna körül alakult. A sertéshúsexport 2007-ben meghaladta a 92 ezer tonnát, ami az előző évihez képest 6%-os növekedést jelent (1. ábra).

I. ábra

A sertéshús- és élősertés-külkereskedelem alakulása Magyarországon (2005-2007)

Forrás: KSH, 2007

[1] Bulgária és Románia EU-csatlakozása következtében az EU harmadik országokba irányuló sertéshús-szállításai visszaesnek, mivel az EU-25 kivitelének negyede, mintegy 150 ezer tonna 2007 előtt ide irányult. Ráadásul lehetőség nyílt arra, hogy az EU exportőrei az USA és Kanada helyébe lépjenek a romániai piacon.

Az alapanyaghiány miatt a feldolgozók sertéshús-, illetve élősertés-behozatalra kényszerülnek a csatlakozás óta, amit döntően készítménygyártásra használnak fel. A KSH adatai szerint 2006-ban az élősertésimport 80 ezer tonna volt, míg 2007-ben az élősertés behozatala 64 ezer tonnát tett ki, ami 20%-os mérséklődés 2006-hoz képest. A behozatal meghatározó része továbbra is Lengyelországból származott. Az import élősertések részaránya az összes felvásárlásban mintegy 15%-ot ért el 2007-ben. A sertésállomány visszaesése miatt Magyarország már 2005-ben nettó importőrré vált vágósertésből. A sertéshúsimport 2006-ban 74 ezer tonnát tett ki, majd 2007-ben 68 ezer tonnára esett vissza, ami 7%-os csökkenést jelent. Bár a csatlakozás óta számottevően nőtt a sertéshúsimport volumene, a külkereskedelmi egyenleg pozitív maradt (2007-ben a szaldó 105 millió euró aktívumot mutatott).

Vágósertésből 2007-ben 4 millió 759 ezer darabot vágtak, ami 242 ezer darabbal (5,4%-kal) több, mint egy évvel korábban. Élősúlyban 5,8%-os, vágósúlyban 6,3%-os volt a növekedés mértéke, ami a tenyészállatok kivágásának növekedését mutatja, a jövedelmezőségi problémákkal összefüggésben. Az alacsonyabb élőállatbehozatallal együtt az emelkedő vágás alacsonyabb év végi állatlétszámot eredményezett. Az előző év végére lecsökkent sertésállomány pedig elsősorban a 2008. első félévi vágások és sertéshústermelés alakulását határozza meg. A csatlakozás óta ugyan számottevő mértékben növekedett a sertéshús-behozatal mennyisége, azonban külkereskedelem értéke pozitív maradt (2007-ben a sertéshús-külkereskedelem 105 millió eurós pozitív egyenleget mutatott).

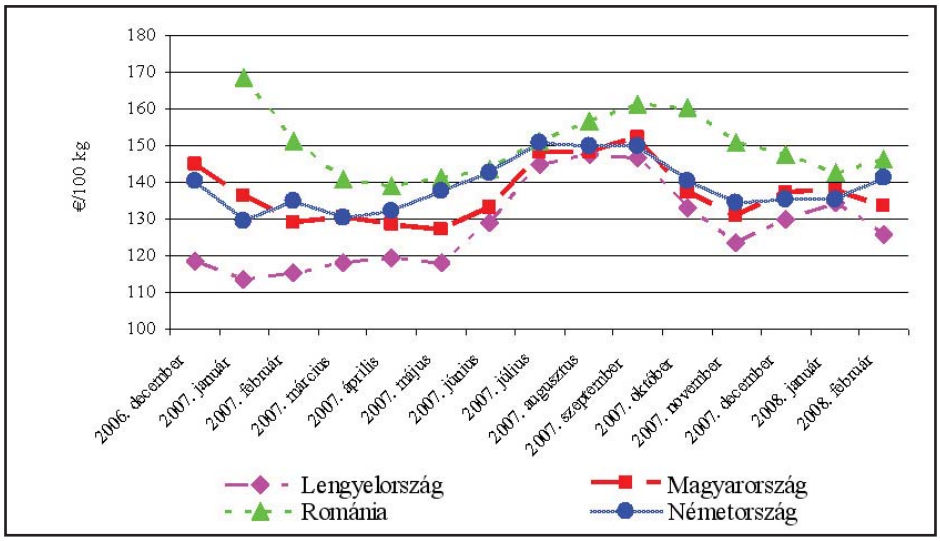
Magyarországon az árfelzárkózás már az EU-csatlakozás előtt megtörtént, a 2004 közepétől bekövetkezett áremelkedés elsősorban a sertéspiac keresleti jellegéből adódott. A hazai sertésárak 2004-2007 között hasonló szinten alakultak a régió áraival. Az újonnan csatlakozott tagállamok közül a legalacsonyabb árak a lengyel sertéshúspiacon alakultak ki. Magyarországon a vágósertés felvásárlási árak 2004-ben alig haladták meg a 260 Ft/kg árszintet (élősúly). Ezt követően az árak emelkedésnek indultak, és 2006-ban már meghaladták a 290 Ft/kg-ot is. Az uniós és a hazai piacon a vágósertés termelői ára 12 és 11%-kal maradt el 2007-ben az előző év rekordszintű áraitól, viszont az előző öt év átlagárától nem tért el lényegesen (2. ábra). A drasztikus áresés és a magas gabonaárak következtében az EU Bizottság 2007. október végén újra bevezette a magántárolási támogatást az EU sertéshúspiacán. Így a magyarországi feldolgozók és kereskedők előtt is megnyílt a lehetőség a nehezen értékesíthető sertéshústermékek magántárolására.

A malacok ára erőteljes visszaesést mutatott, mivel rendkívüli mértékben csökkent a hizlalási kedv, a termelők inkább *a termelés csökkentését, sok esetben feladását tervezték. Ez elsősorban a magas takarmányárakra vezethető vissza*[2]. Az Európai Bizottság előrejelzése szerint a sertésárak növekedése 2008 második negyedévében várható (141,92 eoró/100 kg, E minőség, meleg hasított súly). A *Hannoveri Árutőzsde* jegyzései is alátámasztják ezt a várakozást, mivel a kötési árak emelkedést mutatnak márciusi és áprilisi határidőre.

[2]A piaci helyzetre tekintettel az Európai Bizottság 2007. október 29-étől újra bevezette a magántárolási támogatást. A sertéshúsféleségenként eltérő összegű magántárolási támogatást három, négy vagy öt hónapra lehet igénybe venni.

2. ábra

A sertéshús felvásárlási árának nemzetközi összehasonlítása

Forrás: Európai Bizottság

A takarmányköltségek 2007. nyár végétől számottevő mértékben emelkedtek, ami több piaci tényező együttes hatásának következménye: a bioüzemanyag-gyártás növekvő kereslete a gabonafélék iránt, az intervenciós kukoricakészletek kimerülése, regionális terméskiesések. A takarmányárak növekedése, valamint a sertésárak csökkenése kedvezőtlen hatást gyakorol a termelésre. Az alapanyag iránti kereslet emelkedése élezi a versenyt a gabonatermékek különböző célú felhasználói (bioetanol-gyártás, takarmányipar, élelmiszeripar) között, ennek hatására a különböző felhasználói piacokon akár hiány is kialakulhat. Magyarországon a hízósertéstáp értékesítési ára 2007 szeptemberében 33%-kal nőtt 2006 szeptemberéhez viszonyítva, ugyanakkor a sertésárak csaknem 15%-kal voltak alacsonyabbak.

A hazai vágósertés-termelés hatékonysága messze elmarad a legfontosabb versenytársakétól (1. táblázat). A legsúlyosabb gond a kisebb szaporulat, a lassú tömeggyarapodás és gyenge takarmányhasznosítás, a hosszú hizlalási idő, az elnyújtott kocaforgó, valamint a jelentős élőmunkaráfordítás. A naturális mutatókban tapasztalható versenyhátrány elsősorban *technológiai veszteségekre* vezethető vissza. A kistermelői vágósertés-előállítást a tőke és a szakismeret hiánya jellemzi. Emiatt mindig kérdéses a jó minőségű tenyészállat beállítása, a tartási körülmények kialakítása és a korcsoportoknak megfelelő takarmány biztosítása. A kisüzemek a jelenlegi gazdasági környezetben képtelenek termelésüket úgy bővíteni, gazdaságaikat úgy fejleszteni, hogy az EU szigorú előírásainak is megfeleljenek.

A hatékonyság javítása a termékpálya minden szakaszán komoly ráfordítást, jelentős fejlesztést igényel. Mindenekelőtt javítani kell a biológiai alapokat (különös tekintettel a szaporulati mutatóra és takarmányhasznosításra), a tartástechnológiát, de nemkülönben a takarmány-összetételt és -minőséget is.

1. táblázat

A vágósertés-termelés naturális hatékonyságának összehasonlítása (2005)

Megnevezés	Magyarország	Dánia	Hollandia	Spanyolország	Brazília
Éves vágósertés-kibocsátás, db/koca	16,8	24,3	23,2	21,9	22,2
Elhullás a hizlalásban, %	7,0	4,0	3,0	7,0	2,0
Takarmány-felhasználás a hizlalásban, kg/kg	3,70	2,80	2,65	2,71	2,93
Napi testtömeg-gyarapodás, g	659	849	774	638	588
Vágáskori élő testtömeg, kg	109,4	102	113	103,2	109

Forrás: Rasmussen (2006), Danish Bacon and Meat Council (2007)

Kilátások bemutatása

Magyarországon a sertéstelepek 80%-a felújításra szorul, a sertéstelepek mindössze 20%-a alkalmaz európai színvonalú technológiát. Az épületek rekonstrukciója, a technológia lecserélése jelentős befektetést igényel[3]. Térségünk néhány országában (pl. Lengyelország, Románia) a sertésvertikum versenyképességét erősítő komplex fejlesztési programokat dolgoztak ki és hajtanak végre. Magyarország lemaradása – bár jelentős beruházások és fejlesztések történtek – egységes fejlesztési koncepció hiányában nőtt, a környező országokkal szembeni egykori versenyelőny elveszett. *A régióban Lengyelország vette át a piacmeghatározó szerepet*, és a jövőben egyre inkább számolni kell a romániai sertéságazat erősödésével. A román határ közelében a hazai sertéstartók piaci pozíciói egyelőre kedvezőnek mondhatók, hosszú távon azonban valószínűsíthető a romániai sertéshústermékek megjelenése a magyar piacon.

Az európai és egyben a hazai sertéságazat legsúlyosabb gondja a takarmányok példátlan áremelkedése. Emellett a magyar sertéságazat versenyhelyzetét kedvezőtlenül befolyásolja a „nem-termelő" (állatjóléti, környezetvédelemi) beruházások magas költségvonzata. A hazai állattartók egy része a kiszámíthatatlan piaci környezetben (esetleges újabb importdömping, állategészségügyi problémák, alacsony felvásárlási árak) bizonytalan abban, hogy képes lesz teljesíteni az ÚMVP állattartási kötelezettségre vonatkozó pályázati feltételeit, illetve előteremteni az önrészhez szükséges forrásokat és előfinanszírozni a beruházást.

A minőségi végtermék egyik záloga a tenyészállat-beállítás, ami Magyarországon az elmúlt években radikálisan visszaesett. A termelők saját állományból végzik a pótlást, ami rendszerint a naturális hatékonyság csökkenésével jár. Ezzel párhuzamosan késlekedik az innovatív genetikai kutatás és fejlesztés eredményeinek gyakorlatba való átültetése. Sajnos, a termelők döntő hányada nem is képes megteremteni azon környezeti feltételeket, amelyek biztosítják, hogy egy adott fajta a genotípusának megfelelő teljesítményt nyújtsa.

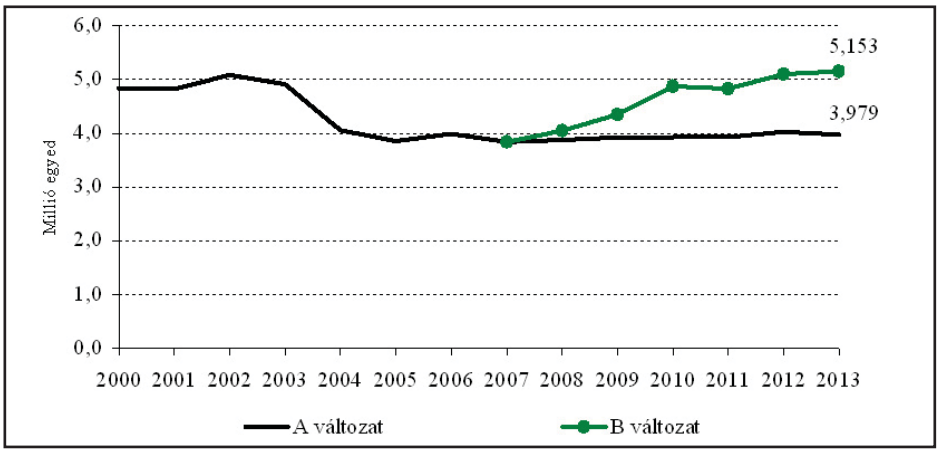
[3] Az Egységes Környezethasználati Engedélyt 2006-ig 300 sertés- és baromfitelep kapta meg. További 700 telepnek 2007. október 31-éig kellett megszereznie az engedélyt.

Úgy tűnik, *a hazai sertéstartók számára 2008 a túlélés éve lesz.* Ezt alapvetően a magas takarmány- és energiaárak, az alacsony vágósertés felvásárlási árak és az EU piacán jelentkező erős kínálati nyomás okozza. A hazai termelők életképességét nehezítik az egyre sürgetőbb környezetvédelmi beruházások is!

Az *Agrárgazdasági Kutató Intézetben* (AKI) készült modellszámítások (*Udovecz et al., 2007*) alapján – átlagos gazdálkodási környezetet („A" modellváltozat) feltételezve – *a hazai sertéslétszám 2007-2013 között 4 millió körül stagnál* (3. ábra). Persze az éves átlaglétszám nem tükrözi az éven belüli szezonális kilengéseket, de ami ennél fontosabb: elfedi a sertéstartás üzemi szerkezetében középtávon bekövetkező változásokat. A vágósertéskivitel a stagnáló állománylétszám következtében teljesen megszűnhet, míg a behozatal tovább emelkedhet, így *Magyarország vágósertésből továbbra is nettó importőr marad.* Ugyanakkor sertéshúsexportunk szinten maradhat, köszönhetően annak, hogy a külpiacokon keresett termék a magyar sertéshús. A hazai készítménygyártáshoz azonban a feldolgozók nagy mennyiségű sertéshúst kénytelenek majd importálni.

3. ábra

A sertésállomány alakulása Magyarországon (2000-2013)

Forrás: KSH adatok (2000-2006), valamint az AKI Agrárpolitikai Kutatások Osztályának modellszámítási eredményei (2007-2013)

Az optimistább, gyorsabb strukturális változásokat feltételező modellváltozatunkban („B" modellváltozat) vázolt pozitív irányú elmozdulás akkor valósulhat meg, ha a hazai sertéstartók elvégzik a legsürgetőbb fejlesztéseket, amelyek a naturális hatékonyság javítására, a termelési költségek csökkentésére irányulnak (biológiai alapok, takarmányozási, fűtési-hűtési rendszerek fejlesztése[4]). Ezen kívül az ágazat versenyképes működéséhez elengedhetetlen a vertikális integráció erősítése. A sertéstartók hosszú távra szóló szerződései, megszilárdult kapcsolataik a

[4]A fejlesztések közül leginkább az etetés és itatás korszerűsítése terén lehet előnyre szert tenni. Az MMI kísérleti eredményei szerint a sertéságazatban száraztakarmány-etetési technológiával, illetve kombinált önetetők bevezetésével a hízók takarmányértékesítése számottevően javul: a napi testtömeg-gyarapodás 0,65 kilogrammról 0,7-0,78 kilogrammra emelkedik, a testtömeg-kilogrammonkénti takarmányértékesítés 3,2-4,3 kilogrammról 2,5-3,6 kilogrammra csökken. A kombinált önetetőkkel mind a takarmány-, mind a vízfelhasználásban megtakarítás érhető el. A tartástechnológiai rekonstrukciók az állatok egészségi állapotát kedvezően befolyásolják. A takarmányozási rendszerek fejlesztése hozzájárul a költséghatékony takarmányozáshoz. A szellőztetési és fűtési rendszerek modernizálása révén csökken a felhasznált energia és javul az állatok komfortérzete.

felvásárlókkal, illetve az elsődleges feldolgozókkal, nagyban befolyásolják termelési döntéseiket, ösztönzik és orientálják fejlesztéseiket. *A sertéstartók fejlődési lehetőségeit alapvetően meghatározza a saját takarmánybázis megléte.*

Kedvezőbb piaci környezetben a hazai sertésállomány 2010-ig elérheti, 2013-ban meg is haladhatja az 5 milliót. Modellszámításaink szerint változatlan maradna a magyar élősertésexport, a húsiparnak azonban a kivitelt meghaladó élőállat-behozatalra lenne szüksége, hogy a külpiaci sertéshússzállítások növekedése mellett ki tudja elégíteni a belföldi keresletet.

Forrásmunkák jegyzéke

(1) Danish Bacon and Meat Council (2007): Pig Production Annual Report 2006. www.danishpigproduction.dk/Annual_reports.html – (2) Európai Bizottság (2007): Prospects for Agricultural Markets and Income in the European Union 2007-2014. Brussels: European Commission, DG AGRI – (3) FAPRI (2008): World Agricultural Outlook Briefing Book 2008. Iowa: Food and Agricultural Policy Research Institute – (4) OECD – FAO (2007): OECD-FAO Agricultural Outlook 2007-2016. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development – Food and Agriculture Organization of the United Nations – (5) OECD – FAO (2008): OECD-FAO Agricultural Outlook 2008-2017. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development – Food and Agriculture Organization of the United Nations –(6) Udovecz G. (szerk.) – Popp J. (szerk.) – Potori N. (szerk.) (2007): Alkalmazkodási kényszerben a magyar mezőgazdaság – folytatódó lemaradás vagy felzárkózás? Agrárgazdasági tanulmányok 7. sz. Agrárgazdasági Kutató Intézet, Budapest – (7) United States Department of Agriculture (2007): USDA Agricultural Projections to 2016. Washington: USDA, Interagency Agricultural Projections Committee